

***XXI Congrés Internacional
d'Història de la Medicina Catalana***

PROGRAMA D'ACTES
I
LLIBRE DE RESUMS

Organitza:

Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya
Societat Catalana d'Història de la Medicina

REIAL ACADEMIA DE MEDICINA
DE CATALUNYA

Barcelona
18 i 19 de setembre de 2020

*Reservats tots els drets.
No és permesa la reproducció total o parcial d'aquesta obra
amb qualsevol tècnica o mitjà, inclosa la fotocòpia,
sense permís escrit dels editors.*

© dels texts: els seus autors
© de l'edició: Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

Edita:

Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya
Carrer del Carme, 47
08001-Barcelona
Tel. 93.317.16.86
Correu-e: secretaria@ramc.cat

Primera edició

Barcelona, setembre de 2020

Coordinació

Lluís Guerrero i Sala

Imatge gràfica i disseny

Joan Pujol i Ros

Impressió

Pirgar. Barcelona

Dipòsit legal

B-12.254-2020

SUMARI

<i>Presentació</i>	7
<i>Antics presidents</i>	9
<i>Comitè organitzador</i>	13
<i>Comitè científic</i>	14
PROGRAMA D'ACTES	15

Vestíbul d'entrada a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, amb l'escultura d'Esculapi a l'esquerra de la imatge (Foto: RAMC)

PRESENTACIÓ

Sigueu tots molt benvinguts al ***XXI Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana***.

Aquest congrés que ara comença té diverses connotacions històriques que el fan especialment rellevant. Potser la que més destaca és que es compleixen cinquanta anys de l'inici d'aquests esdeveniments: vint-i-un congressos al llarg de cinquanta anys.

El 1970 els pioners van donar-hi el tret de sortida i, des d'aleshores, amb una periodicitat que no ha estat sempre la mateixa, però que des de fa molt és biennal, s'han anat celebrant aquestes trobades per exposar, compartir i debatre temes d'història de la medicina i també d'altres ciències de la salut.

Des de l'any 1976 que es constituí la Societat Catalana d'Història de la Medicina dins l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears, aquesta entitat s'afegí a l'organització dels congressos i ha col·laborat de forma important a donar-los-hi contingut.

La Reial Acadèmia de Medicina (RAMC), amb la Societat Catalana d'Història de la Medicina, han convocat aquest nou congrés, que sens dubte tindrà l'èxit de participació i d'aportacions que han tingut sempre, durant mig segle.

Aquesta efemèrides coincideix de ple amb una altra, la dels 250 anys de la creació de l'Acadèmia Mèdico Pràctica de Barcelona, antecedent de la actual RAMC, que tant ha representat en la història de la medicina catalana des d'aquell llunyà 4 de maig de 1770, fa ara un quart de mil·lenni.

En l'avinentesa d'aquestes dues celebracions cal retre un just homenatge als pioners que en dos moments tan diferents van aportar la seva vàlua i l'esforç necessari per endegar dos projectes que han tingut continuïtat i que han permès que avui tinguem una Acadèmia potent i reconeguda i un congrés que ara iniciem.

La Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya i els congressos d'història de la medicina catalana, tan vinculats entre ells, volen commemorar aquests aniversaris en aquest edifici de l'antic Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, seu de la nostra Acadèmia des de l'any 1929. L'amfiteatre anatòmic ha acollit molts il·lustres personatges de la medicina i de la cirurgia, des de Pere Virgili i Antoni Gimbernat, fins a premis Nobel i investigadors actuals de prestigi mundial. És per tant el lloc més adient per encetar aquest congrés.

Abans, però, cal agrair al Comitè organitzador presidit pel Dr. Miquel Bruguera, al Comitè científic presidit per la Dra. M. Àngels Calvo i a totes les entitats que li han donat suport, la seva implicació. També a tots els inscrits, al personal de secretaria i a tots els que d'una o altra manera, l'han fet possible.

Val a dir que els organitzadors ofereixen un programa ben interessant des d'un punt de vista mèdic, científic i humanístic; de ben segur serà atractiu per a tots i deixarà un bon record, tant pels continguts acadèmics com per l'exposició i les visites que inclou.

No vull passar per alt la presència de la pandèmia de la covid-19, que ha trastocat molts plans i activitats i que ha significat un esforç sobreafegit pels canvis obligats per la situació, i molta incertesa; malgrat això segur que gaudirem d'aquesta trobada.

Us desitjo una bona estada a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, un bon congrés, un bon ambient i sobretot, que tots tinguem la ferma determinació de seguir participant activament en aquests congressos i fer-los durar molts decennis més.

Josep Antoni Bombí i Latorre

*President de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya
i del XXI Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*

Barcelona, 18 de setembre de 2020

ANTICS PRESIDENTS

Primer Congrés: Barcelona-Montpeller. 1970

President Dr. Ramon Sarró i Burbano

Segon Congrés: Barcelona-Montserrat. 1975

President: Dr. Manuel Carreras i Roca

Tercer Congrés: Lleida-Cervera. 1981

President: Dr. Jacint Corbella i Corbella

Quart Congrés: Poblet- Tarragona. 1985

President: Dr. Josep M. Calbet i Camarasa

Cinquè Congrés. Barcelona. 1988

President: Dr. Dídac Parellada i Feliu

Sisè Congrés: Manresa-Santpedor. 1990

President: Dr. Manuel Camps i Surroca

Setè Congrés: Tarragona. 1992

President: Dr. Josep M. Adserà i Martorell

Vuitè Congrés: Barcelona. 1994

President: Dr. Josep M. Massons i Esplugas

Novè Congrès: Blanes. 1996

President: Dr. Pere Vallribera i Puig

Desè Congrès: Lleida-Alcarràs. 1998

President: Dr. Manuel Camps i Clemente

Onzè Congrès: Barcelona. 2000

Presidents: Drs. Moisès Broggi i Vallès
i Edelmira Domènech i Llaberia

Dotzè Congrès: Pollença. 2002

President: Dr. Francesc Bujosa i Homar

Tretzè Congrès: La Canonja. 2004

President: Dr. Josep M. Sánchez i Ripollès

Catorzè Congrès: Barcelona. 2006

President: Dr. Manuel M. Escudé i Aixelà

Quinzè Congrès: Berga. 2008

President: Dr. Lluís Guerrero i Sala

Setzè Congrès: Sant Feliu de Guíxols. 2010

President: Dr. Carles Hervás i Puyal

Dissetè Congrès: Barcelona. 2012

Dr. Ramon Trias i Rubiès

Divuitè Congrès: Igualada-Montserrat. 2014

President: Dr. Josep M. Ustrell i Torrent

Dinovè Congrès: Puigcerdà. 2016

President: Dr. Ferran Sabaté i Casellas

Vintè Congrès: Vic. 2018

President: Dr. Miquel Ylla-Català i Genís

AMB EL SUPORT DE:

Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya.

Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut
de Catalunya i de Balears.

Societat Catalana d'Història de la Medicina.

Col·legi de Metges de Barcelona.

Universitat de Barcelona.

Arxiu Històric de les Ciències de la Salut
'Simeó Selga i Ubach'.

Fundació Museu d'Història de la Medicina de Catalunya.

I CONGRESO INTERNACIONAL DE HISTORIA DE LA MEDICINA CATALANA

UNIVERSIDAD DE BARCELONA
FACULTAD DE MEDICINA
CATEDRA DE HISTORIA: PROFESOR DR. RAMON SARRO BURBANO
MAYO - JUNIO 1970

SEDE DEL CONGRESO: REAL ACADEMIA DE MEDICINA DE BARCELONA, Colomer, 47 y ACADEMIA DE CIENCIAS MEDICAS DE CATALUÑA Y BALEARES, P.^a de la Bonanova, 47

Para información e inscripciones dirigirse a la Secretaria del Congreso: Dr. J. Corbella, Facultad de Medicina Casanova, 143. BARCELONA-11 (España).

Cartell del Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana celebrat a Barcelona, l'any 1970. (Arxiu RAMC)

COMITÈ ORGANITZADOR

Josep Antoni Bombí i Latorre

President

Miquel Bruguera i Cortada

President del Comitè Organitzador

Alfons Zarzoso i Orellana

Secretari-Tresorer

Jacint Corbella i Corbella

Elena Guardiola i Pereira

Lluís Guerrero i Sala

Carles Hervás i Puyal

Joan Pujol i Ros

Begonya Torres i Gallardo

Ferran Sabaté i Casellas

Josep M. Ustrell i Torrent

Miquel Ylla-Català i Genís

Vocals

Àngels Gallegos i Paniello

Ana Pérez i Varela

Marc Xifró i Collsamata

Secretaria tècnica

COMITÈ CIENTÍFIC

M. Àngels Calvo i Torras

President

Miquel Bruguera i Cortada

Martí Pumarola i Batlle

Anna Ramió i Jofre

Jesús Sabaté i Fort

Xavier Sierra i Valentí

Javier Uriach i Torelló

Josep M. Vilaseca i Llobet

Vocals

XXI CONGRÉS INTERNACIONAL D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA CATALANA

PROGRAMA D'ACTES

REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA DE CATALUNYA
Carrer del Carme, 47

DIVENDRES, 18 DE SETEMBRE DE 2020

08,30 – 09,00 h: **REBUDA DE CONGRESSISTES**
Lliurament de documentació.

SALA GIMBERNAT

09,00 – 9,15 h: **ACTE D'INAUGURACIÓ**

Intervenen: **Josep Antoni Bombí i Latorre**, president de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya; **Miquel Bruguera i Cortada**, president del Comitè Organitzador; **Ferran Sabaté i Casellas**, president de la Societat Catalana d'Història de la Medicina i **Joan Sala Pedrós**, president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears.

09,15 – 9,45 h: **CONFERÈNCIA INAUGURAL**

Presentació: **Josep Antoni Bombí i Latorre.**

• ***El Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana, Barcelona, 1970***, a càrrec de **Jacint Corbella i Edelmira Domènech.**

9.45 – 11.00 h. **SESSIÓ MONOGRÀFICA: “Llibres i webs de biografies mèdiques a Catalunya”.**

Moderador: Jon Arrizabalaga.

- *El diccionari biogràfic de metges catalans (RAMC).* Josep M. Calbet.
- *La galeria de metges catalans del CoMB.* Miquel Bruguera.
- *Eponímia mèdica catalana.* Elena Guardiola.
- *Els metges i farmacèutics catalanistes.* Daniel Montaña.

11.00 – 11.30 h. **Pausa cafè a la Sala Turró**

SALA GIMBERNAT

11.30 – 12.00 h. **CONFERÈNCIA PLENÀRIA**

Presentació: Miquel Bruguera i Cortada.

- *Les biografies mèdiques com a mètode per conèixer la història de la medicina,* a càrrec de Joaquim M. Puigvert.

12.10 – 14.00 h. **SIMPOSI: “Els Congressos d’Història de la Medicina Catalana”.**

Moderadora: M. Àngels Calvo i Torras.

Intervenen: Carles Hervás, Miquel Ylla-Català, Ferran Sabaté i Joan Carles Riera Socasau.

14.00 – 15.30 h. **Dinar a la Sala Turró**

SALA GIMBERNAT

Sessió 1: Comunicacions

Moderador: **Josep M. Vilaseca**

1. Elena **GUARDIOLA**, Josep Eladi **BAÑOS**
Els metges de El quadern gris i Josep Pla. Una anàlisi històrica i biogràfica.
2. Albert **BIETE SOLÀ**
Història de la radioteràpia a l'Hospital Clínic i Facultat de Medicina de Barcelona.
3. Josep Antoni **BOMBÍ I LATORRE**
El Museu Anatomopatològic "Ferrer Cagigal". A propòsit del Llibre d'Honor.
4. Ferran **MASCARÓ BALLESTER**
Cinc generacions mèdiques d'una família de Barcelona, membres de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.
5. Paloma **RUIZ VEGA**
El sulfato de quinina en 1828, por Rafael Hernández, de la Academia Médica de Barcelona.
6. Francesc Xavier **BUQUERAS I BACH**
El doctor Josep Lluís Martí Tusquets (1927-2006). Aproximació biogràfica, projecció docent i expert en psiquiatria social.

SALA DE PLENS

Sessió 2: Comunicacions

Moderador: **Martí Pumarola**

1. María Eugenia **GALIANA-SÁNCHEZ**, Carmen **CUENCA DEL OLMO**, Gloria **GALLEGO-CAMINERO**, Josep **BERNABEU-MESTRE**
Quatre infermeres a Catalunya finançades per la Fundació Rockefeller.
2. Gloria **GALLEGO-CAMINERO**, Núria **CUXART AINAUD**
L'escola especial d'infermeres auxiliars de medicina de la Mancomunitat de Catalunya (1917-1924).
3. Lluís **BOHIGAS**
La modernització de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (1965-1980).

4. Josep M. **COMELLES ESTEBAN**, Josep **BARCELÓ PRATS**
Fonts documentals per a l'estudi de la medicina rural durant el franquisme.
5. María Carmen **OLIVÉ-FERRER**, Montserrat **VENTURAS-NIETO**,
Adelaida **ZABALEGUI-YÁRNOZ**, María Eugenia **GALIANA-SÁNCHEZ**
*Cuidados obstétricos en el Hospital Clínic de Barcelona de 1945 a 1980,
a partir de un relato biográfico.*

17.00 - 17.30 h. **Pausa cafè a la Sala Turró**

17.30 – 19.00 h. **COMUNICACIONS**

SALA GIMBERNAT

Sessió 3: Comunicacions

Moderador: **Manuel M. Escudé**

1. Lluís **GUERRERO I SALA**
El Dr. Francesc Salvà i Campillo i el seu herbari.
2. Anabel **HÉRY**
*Le Docteur Carrère, soci íntim de la Reial Acadèmia Médico-Pràctica
(1790-1803): l'apport de sources inédites.*
3. Eudald **MAIDEU I PUIG**, Josep **RIBAS I SOLÀ**,
Antonina **COROMINA I COLOM**
*Els germans Poch i Planas, remeiers de principis del segle XX, de la
casa de Les Soltes (el Ripollès).*
4. Paloma **RUIZ VEGA**
*Medidas preventivas en las epidemias de Barcelona, por el Inspector
Médico Carlos Ronquillo en 1871.*
5. Jacint **ALTIMIRAS ROSET**, Eva **CASASSAS ROMERO** i
Daniel **MONTAÑÀ BUCHACA**
*Receptes i remeis del dietari de Pau Anfruns i Roma. Castellar de n'Hug
(el Berguedà). Segle XIX.*

SALA DE PLENS

Sessió 4: Comunicacions

Moderadora: **Núria Casamitjana**

1. Carles **HERVÁS PUYAL**, M. Àngels **GALLEGOS PANIELLO**,
Marc **XIFRÓ COLLSAMATA**
El brot de pesta bubònica a Barcelona dels anys 1905-1906. L'epidèmia oculta.

2. Iván **SÁNCHEZ-MORENO**, Alicia **FERNÁNDEZ MARTÍNEZ**
Cossos en quarantena, ànimes en pena. Còlera i malaltia mental a Barcelona al segle XIX.
3. Cinta **SADURNÍ-BASSOLS**, Gloria **GALLEGO-CAMINERO**, Paola **GALBANY-ESTRAGUÉS**
La Clínica Militar de Vic: un exemple de la política sanitària del Sistema Sanitari Internacional.
4. Carme **TORRES PENELLA**, Anna **RAMIÓ JOFRE**
Contingències d'infermeria en els centres sanitaris de Barcelona durant la Guerra Civil.
5. Carme **VILA GIMENO**
L' Institut Municipal d'Assistència Sanitària i l'evolució de les cures infermeres a l'Hospital del Mar.

SALA GIMBERNAT

19.00 h. **ASSEMBLEA GENERAL** de socis de la **Societat Catalana d'Història de la Medicina.**

DISSABTE, 19 DE SETEMBRE DE 2020

8.45– 10.15 h. **SESSIÓ MONOGRÀFICA: “El patrimoni sanitari (històric-artístic) de Catalunya”.**

Moderador: Alfons Zarzoso

Intervenien: Jaume Perarnau, Jordi Campillo, Jordi Jara i Anna M. Carmona.

10.15 – 10.45 h. **Pausa cafè a la Sala Turró**

10.45 – 11.45 h. **RUTA D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA AL RAVAL BARCELONÍ**

Dos grups a càrrec de: Carles Hervás i Xavier Sierra i Valentí.

SALA GIMBERNAT

Sessió 5: Comunicacions

Moderadora: **Anna Ramió**

1. Joan **PUJOL I ROS**
Cinquanta anys publicitant història, medicina i ciència: els cartells i la imatge gràfica dels Congressos d'Història de la Medicina Catalana (1970-2020).
2. Mireia **COTARELO I YSÁS**, Vicenç **ALLUÉ I BLANCH**,
Martí **PUMAROLA I BATLLE**
Dotze figures de la Veterinària catalana
3. Joan Carles **RIERA SOCASAU**, Guillem **RIERA MIRALLES**,
Ferran **RIERA MIRALLES**
Es esturments des cirurgians ena Val d'Aran enes inicis deth sègle XIX.
4. Paloma **RUIZ VEGA**
La lepra en Reus en 1820, por Rafael Nadal, de la Acadèmia Mèdico-Pràctica de Barcelona.
5. Elena **GUARDIOLA**, Josep Eladi **BAÑOS**
Metges catalans i noms d'animals: un primat, uns mol·luscs, uns crustacis i uns quants invertebrats més.
6. Begonya **TORRES I GALLARDO**
Les cartes del doctor Modest Furest a l'Ajuntament de Sant Pol de Mar (1937-1938).

SALA DE PLENS

Sessió 6: Comunicacions

Moderador: **Jesús Sabaté**

1. Daniel **FUENTES SÁNCHEZ**
Miasmes contra microbis: el conflicte mèdic durant l'epidèmia de còlera de 1885 al Baix Ter.
2. Jordi **PLANES**, Elena **GUARDIOLA**, Josep Eladi **BAÑOS**
La medicina a la pintura modernista catalana. Una anàlisi historicomèdica.
3. Jacint **ALTIMIRAS ROSET**, Eva **CASASSAS ROMERO** i
Lluís **OBIOLS PEREARNAU**
Remeis de la llibreta de Bonaventura Ponsà i Baró, Arfa (l'Alt Urgell) a principis del segle XIX.

4. Anna M. **ESTER CONDINS**
Els llibres de comptes de l'Hospital de la Santa Creu de Vic (1439-1443).
5. Christophe **GÉLY**, Luc **GÉLY**, Enric **SUBIRATS**
Paper de la medicina militar en la formació de l'Estat català.
6. Helena **LAFUENTE**, Alfons **ZARZOSO**
La col·lecció de patologia animal de l'Agència de Salut Pública de Barcelona a l'escorxador de la Zona Franca.

SALA GIMBERNAT

13.15 – 13.45 h. **CONFERÈNCIA DE CLAUSURA**

Presentació: Ferran Sabaté.

• *Història de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya en el seu 250è aniversari*, a càrrec de **Lluís Guerrero**.

13.45 h. **CLOENDA DEL CONGRÉS**

Paraules de comiat, a càrrec de **Josep Antoni Bombi**, president de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

PREMI DE LA SOCIETAT CATALANA D'HISTÒRIA
DE LA MEDICINA
"DOCTOR ANTONI CARDONER I PLANAS"
(AUTOR NOVELL)

BASES

1. Es consideraran autors novells els que tinguin menys de 30 anys el dia d'atorgament del guardó.
2. Es concedirà a la millor comunicació original signada per un autor novell (fins a 30 anys) en el curs d'un Congrés d'Història de la Medicina Catalana.
3. Le comunicacions podran estar signades per més d'un autor, però el primer signant haurà de ser l'autor novell.
4. El guardó consistirà en l'abonament de les despeses d'inscripció al congrés d'un sol congressista i el lliurament del diploma acreditatiu.
5. El Jurat estarà constituït pel president de la Societat Catalana d'Història de la Medicina, un membre de la Junta i un tercer avaluador de prestigi. Per la seva condició, cap d'ells podrà optar al guardó. La seva decisió serà inapel·lable.
6. La concessió es farà pública en la sessió de cloenda del congrés en curs.
7. El treball premiat serà publicat a *Gimbernat. Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut*, on s'hi farà constar de forma destacada la distinció aconseguida. En aquest cas, caldrà que el text s'ajusti a les normes de publicació de revista.

PREMI DE LA SOCIETAT CATALANA D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA "DOCTOR LLUÍS COMENGE I FERRER"

BASES

1. Es concedirà a la millor comunicació original presentada a cada congrés d'Història de la Medicina Catalana. Com aquests, tindrà caràcter bianual.
2. En quedaran excloses les ponències i lliçons magistrals.
3. El guardó consistirà en la certificació del premi i el lliurament d'un diploma acreditatiu.
4. El jurat estarà constituït pel president de la Societat Catalana d'Història de la Medicina, un membre de la Junta i un tercer avaluador de prestigi. Per la seva condició, cap d'ells podrà optar al guardó. La seva decisió serà inapel·lable.
5. La concessió es farà pública a la sessió de cloenda del congrés en curs.
6. La treball guanyador es publicarà a *Gimbernat. Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut*, on s'hi farà constar de forma destacada la distinció aconseguida. En aquest cas, caldrà que el text s'ajusti a les normes de publicació de revista.

Vista parcial de l'amfiteatre anatòmic de l'antic Col·legi de Cirurgia, avui seu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. (Foro: Arxiu RAMC)